

12. detsember 2023

Lahend 15798/20 - positiivsed kohustused

Vučković vs. Horvaatia

Artikkel 8

Asjaolud

2015. aasta juunis esitas kaebaja, kes töötas meditsiiniõena, oma kiirabiautojuhist kolleegi vastu kuriteoteate. Ta süüdistas kolleegi 2015. aasta aprillist juunini vahetustega töötamise ajal tema seksuaalses rünnakus, sealhulgas erinevate kehaosade puudutamises ning katses sundida teda oraalseksi tegema. Rünnakutega oli kaasnenud sobimatu kõnepruuk ja ähvardused, et ta vallandatakse, kui ta sellest kunagi kellelegi räägib.

Kaebaja ründaja mõisteti esimeses astmes süüdi kahes seksuaalkuriteos ja talle määrati 10-kuuline vangistus. Raskendava asjaoluna märkis kohus eelkõige asjaolu, et seksuaalkuriteod oli toime pandud korduvalt ja lühikese aja jooksul. Karistus asendati aga edasikaebamisel üldkasuliku tööga ja valitsuse hinnangul kandis kurjategija karistuse nõuetekohaselt ära.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklitele 3 ja 8 ning leidis, et tema ründaja karistuse muutmine, arvestades tegude raskust, oli ebaproportsionaalselt leebe ja seega rikkus talle konventsioonist tulenevaid õigusi.

EIK seisukohad

Artiklid 3 ja 8

EIK leidis, et kaebaja kaebus kuulus artiklite 3 ja 8 kohaldamisalasse ning uuris seda mõlema sätte alusel.

EIK märkis üldise tähelepanekuna, et arvestades laiaulatuslikku rahvusvahelist konsensust naistevastase vägivallega võitlemise vajaduse kohta, pidid siseriiklikud kohtud pöörama erilist tähelepanu, kui nad otsustasid kohaldada selliste kuritegude eest vangistuse asemel üldkasulikku tööd.

EIK märkis, et karistuse üle otsustades ei võtnud siseriiklikud kohtud arvesse mitmeid tegureid, mis olid karistuse määramise protsessis siseriikliku õiguse alusel olulised, nagu näiteks süüteo tagajärjed kaebajale, kurjategija käitumine pärast kõnealuste kuritegude toimepanemist, kahetsuse avaldamine või soov hüvitada tekitatud kahju. Veelgi enam, esimese astme kohus leidis selgelt, et kriminaalvastutuse aste oli antud asjaoludel eriti kõrge, arvestades asjaolu, et kaebaja vastu pandi seksuaalkuritegusid toime korduvalt ja lühikese aja jooksul. Seetõttu oli silmatorkav, et teise astme kohus leidis, et tema karistuse kergendamine täidab karistuse eesmärgi ainuüksi arvestades asjaolu, et kuritegude toimepanemisest oli möödunud neli aastat ja toimepanija ei ole uusi kuritegusid sooritanud. Seetõttu ei saa väita, et vanglakaristuse muutmine oli toimunud pärast kõigi juhtumiga seotud asjakohaste kaalutluste hoolikat uurimist.

Selline lähenemine võis EIK arvates viidata teatud leebusele naistevastase vägivalga karistamisel, mis võib omakorda heidutada ohvreid sellistest tegudest teatamast. Horvaatia karistuspoliitika leebust perevägivalga ja naistevastase vägivalga juhtumite käsitlemisel märgiti ka naistevastase vägivalga ja

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

perevägivaldaga vastaste meetmete ekspertide rühma (GREVIO) 2023. aasta septembris avaldatud hindamisaruandes.

Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 3 ja 8 rikkumise.

Artikkel 41

EIK leidis, et Horvaatia peab kaebajale maksma mittevaralise kahju hüvitiseks 10 000 eurot ning kulude katteks 3050 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

12. detsember 2023

Lahend taotluste 11454/17, 11810/17, 15273/17, 16898/17, 24231/17, 24351/17, 25891/17, 25904/17, 30128/18 ja 30340/18 kohta - positiivsed kohustused

Przybyszewska ja teised vs. Poola

Artikkel 8

Asjaolud

Kaebajad, viis samasoolist paari, teatasid igaüks oma kohaliku perekonnaseisuameti juhi ees, et neil puuduvad takistused, mis ei takistaks neil abielluda oma samast soost partneriga (see on Poolas abiellumise eeltingimus). Kõigil juhtudel tegi perekonnaseisuameti juhataja teatise, milles keeldus nende avaldusi vastu võtmast, tuginedes siseriiklikule õigusele, mis määratles abielu ainult mehe ja naise vahelise liiduna. Kaebajad vaidlustasid need otsused edutult.

EIK-sse pöördudes tuginesid kaebajad artiklitele 8 ja 14 ning väitsid, et valdavas enamuses Euroopa Nõukogu liikmesriike pakkus samasoolistele paaridele õigust abielluda või registreerida kooselu tsiviilliidu vormis. Kaebajad väitsid, et nad on ebasoodsas olukorras, kui nende suhteid ei tunnustata nõuetekohaselt, näiteks seoses maksustamisega ja sotsiaalsete õigustega.

EIK seisukohad

Artikkel 8

EIK leidis, et artikkel 8 oli kohaldatav nii selle „eraelu“ kui ka „pereelu“ aspektides. EIK oli mitmel korral kinnitanud, et mõlemad aspektid kehtivad kohtuasjades, mis puudutavad väidetavat samasooliste paaride õigusliku tunnustamise ja/või kaitse puudumist. EIK on ka leidnud, et samasooliste paaride tunnustamise ja kaitse õigusliku korra puudumine mõjutas nii kaebajate kui homoseksuaalsete inimeste isiklikku ja sotsiaalset identiteeti, kes soovivad oma paarisuhteid seadustada ja seadusega kaitsta.

EIK märkis artiklis 8 nõutakse, et liikmesriigid tagaksid samasooliste paaride õigusliku tunnustamise ja kaitse, kehtestades „spetsiifilise õigusraamistiku“. Käesolevas asjas ei ole vaidlust selle üle, et Poola seadused nägid ette ainult ühe perekonnaliidu vormi, erisooliste abielu, ega näinud ette samasooliste paaride juriidilist tunnustamist. Seetõttu puudus kaebajate samasooliste suhete õiguslik tunnustus.

Seoses kaebajate individuaalsete huvidega EIK nõustus, et õiguslik tunnustamine on osa samasooliste partnerite isikliku ja sotsiaalse identiteedi kujunemisest. EIK on varasemalt leidnud, et samasoolised paarid olid erinevast soost paaridega sarnases olukorras seoses vajadusega oma suhte ametliku tunnustamise ja kaitse järele.

EIK märkis ära siseriikliku kohtupraktika, mis kinnitab, et vabaabielus elavate paaride vaheliste rahavaidluste lahendamisel tuleb kohaldada samu reegleid sõltumata nende soost. Ka siseriiklik kohtupraktika võimaldas samasoolistel partneritel pärast elukaaslase surma sõlmida üürilepinguid, lugedes neid üürnikuga kooselus olevaks, ja saada eluasemetoetust. EIK aga lükkas tagasi argumendi, et õigusi, mida kaebajatel väidetavalt ei olnud nende samasooliste suhete õigusliku tunnustamise puudumise tõttu, saab tõhusalt teostada eraõiguslike lepingute kaudu. EIK on varem leidnud, et sellised erakokkulepped ei taga mõningaid põhivajadusi, mis olid stabiilses ja pühendunud paarisuhte reguleerimisel olulised. EIK leidis, et need järeldused kehtivad käesolevas asjas.

EIK on järjekindlalt keeldunud toetamast poliitikat ja otsuseid, mis kehtastasid heteroseksuaalse enamuse eelsoodumust homoseksuaalse vähemuse vastu. EIK on leidnud, et heteroseksuaalse enamuse väidetavalt negatiivne või isegi vaenulik suhtumine ei saa olla vastuolus kaebajate huviga, et nende suhted oleksid seadusega piisavalt tunnustatud ja kaitstud. Seetõttu lükkas EIK need kostjariigi argumendid käesolevas asjas tagasi. Seoses valitsuse argumentidega, et traditsiooniline kontseptsioon abielust kui mehe ja naise liidust moodustab Poola sotsiaalse ja õigusliku pärandi, märkis kohus, et käesolev juhtum ei puuduta samasooliste abielu. Samasooliste paaride tunnustamine ei takista mingil moel erinevast soost paaridel abiellumast ega perekonna loomist, mis vastaks nende arusaamale sellest mõistest. Laiemas plaanis ei tähenda samasoolistele paaridele õiguste tagamine iseenesest teistele inimestele või teistele paaridele tagatud õiguste nõrgenemist. Seega ei saa need argumendid õigustada samasooliste paaride õigusliku tunnustamise ja kaitse puudumist käesoleval juhul.

EIK järeldas, et kostjariik on ületanud oma kaalutlusruumi ja ei olnud täitnud oma positiivset kohustust tagada, et kaebajatel oleks olnud konkreetne õiguslik raamistik, mis näeks ettesamasooliste liitude tunnustamise ja kaitse. See suutmatuse rikkus kaebajate õigust oma era- ja pereelu austamisele. EIK tuvastas seetõttu artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 41

EIK leidis, et rikkumise tuvastamine on piisavaks mittevaralise kahju hüvitiseks.

Lahendile on lisatud eriarvamus.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

14. detsember 2023

Lahend 40119/21 - õigus eraelu austamisele

M.L. vs. Poola

Artikkel 8

Asjaolud

Poolas on seadusliku abordi tingimused sätestatud pereplaneerimise, inimloote kaitse ja raseduse katkestamise tingimuste seaduses (1993. aasta seadus). Selle seaduse kohaselt oli legaalne abort võimalik loote väärarengu kõrge riski tõttu. Konstitutsioonikohus leidis 22. oktoobril 2020, et 1993. aasta seaduse vastavad sätted ei ole põhiseadusega kooskõlas. See otsus jõustus 27. jaanuaril 2021.

Kaebaja jäi rasedaks 2020. aastal ja tema lootel diagnoositi seejärel geneetiline häire, trisoomia 21. Tema plaaniline haiglaabort tühistati pärast konstitutsioonikohtu otsuse jõustumist. Kuna kaebaja ei soovinud sünnitada geneetilise häirega last, oli ta sunnitud raseduse katkestamiseks välismaale reisima.

EIK-sse pöördudes leidis kaebaja, et ta oli sunnitud valima raskelt haige lapse sünnitamise või välismaal aborti tegemise vahel. See põhjustas talle tõsiseid emotsionaalseid kannatusi.

EIK seisukohad

Artikkel 8

EIK leidis, et artikkel 8 on kohalduv, kuigi artiklit 8 ei saa tõlgendada nii, et see annab õiguse abordile. EIK leidis, et väärarenguga lootele aborti tegemise keeld, kus aborti taotleti tervise ja heaolu huvides, rikub kaebaja õigusi eraelu austamisele ning seetõttu on artikkel 8 kohalduv.

EIK märkis, et vaidlustatud piirang põhines konstitutsioonikohtu 22. oktoobri 2020. aasta otsusel. Konstitutsioonikohtu otsuse tagajärjena tühistati kaebaja vastuvõtt haiglasse ja tal ei jäänud muud võimalust kui reisida välismaale aborti sooritama. See menetlus oli seega otseselt määrav tema õiguste, eelkõige tema eraelu austamise suhtes.

EIK kordas, et õigusriigi põhimõte on omane kõikidele konventsiooni artiklitele. Sellest tulenevalt tuleb artikli 8 tagatise tõlgendada ka konventsiooni preambuli valguses, mille vastavas osas kuulutati õigusriik osalisriikide ühise pärandi osaks. Artikli 6 lõike 1 kontekstis on EIK juba varem leidnud, et õigus „seadusega loodud kohtule“ peegeldab õigusriigi põhimõtet. Seega igasugune sekkumine artikli 8 õigustesse peab tulenema asutusest, mis on ise "seaduslik". Vaidlustatud kohtuotsuse teinud konstitutsioonikohtu koosseisu oli kaasatud kohtunikke, kes määrati ametisse menetluses, mille osas on varem tuvastatud artikli 6 rikkumine.

Seetõttu leidis EIK, et kaebaja õigustesse sekkumist ei saa lugeda seaduslikuks artikli 8 tähenduses, kuna seda ei olnud välja andnud õigusriigi nõuetega kooskõlas olev asutus. Lisaks näitasid käesoleva juhtumi asjaolud artiklis 8 nõutud ettenähtavuse puudumist, arvestades, et konstitutsioonikohtu otsus oli sekkunud meditsiiniprotseduuri, mille jaoks kaebaja oli kvalifitseeritud. Lisaks jäeti kaebaja ilma nõuetekohastest kaitsemeetmetest omavoli vastu. EIK järeldas, et kaebaja õigustesse sekkumine ei olnud „seadustega kooskõlas“ artikli 8 tähenduses. EIK tuvastas artikli 8 rikkumise.

Artikkel 41

EIK leidis, et Poola peab maksma kaebajale mittevavalise kahju hüvitamiseks 15 000 eurot ja vavalise kahju hüvitamiseks 1004 eurot.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

14. detsember 2023

Suurkoja lahend taotluste 59433/18, 59477/18, 59481/18 ja 59494/18 kohta - ühingute moodustamise vabadus

Humpert ja teised vs. Saksamaa

Artikkel 11

Asjaolud

Kõik neli kaebajat olid sündmuste toimumisel ajal riigiteenistuja staatuses riigikoolide õpetajad, kes töötasid erinevates Saksamaa liidumaades. Kõik nad olid Hariduse ja Teaduse Ametiühingu liikmed.

2009. ja 2010. aastal osalesid kaebajad streikides, mille hulka kuulus ka meeleavaldus, mille see ametiühing korraldas, et protesteerida õpetajate töötingimuste halvenemise vastu. Eelkõige ei ilmunud kaebajad tööle ajavahemikuks üks tund kuni kolm päeva. Hiljem said nad distsiplinaarmenetluses noomituse või trahvi selle eest, et nad rikkusid oma töökohustusi riigiteenistujana, osaledes tööajal streigis. Esimesele kaebajale määrati noomitus kahe klassi õpetamata jätmise eest, teisele ja kolmandale kaebajale määrati viie õppetunni puudumise eest haldustrahv, kummalegi 100 eurot, ning neljandale kaebajale tehti tema suhtes distsiplinaarotsus, mida ei jõutud täita, kuna ta oli avalikust teenistusest lahkunud, ja 300 euro suurune rahatrahv 12 õppetunnist puudumise eest. Kaebajad vaidlustasid need otsused edutult erinevates halduskohtutes ja föderaalsetes konstitutsioonikohtus.

EIK-sse pöördudes leidsid kaebajad, et tööajal streikimiskeeld ei ole proportsionaalne ja seadusega ette nähtud ning diskrimineerib neid võrreldes lepinguliste õpetajatega.

EIK seisukohad

Artikkel 11

EIK leidis, et artikkel 11 on kohalduv kuigi väga sarnane kaasus (*S. vs. Saksamaa Liitvabariik, 10365/83*) on juba EIK-s olnud, kus EIK leidis, et kaebus on vastuvõetamatu. EIK leidis, et samas on artikli 11 praktika arenenud sellest ajast ning seetõttu on käesolevad kaebused vastuvõetavad.

EIK kordas, et ametiühinguvabadus ei ole iseseisev õigus, vaid ühinemisvabaduse konkreetne aspekt. EIK märkis, et siiani oli jäänud lahtiseks küsimus, kas streigikeeld mõjutas konventsiooni artikli 11 kohase ametiühinguvabaduse olulist elementi. EIK märkis, et see küsimus oli kontekstispetsiifiline ja seetõttu ei saa sellele vastata abstraktselt. Pigem on vaja hinnata kõiki juhtumi asjaolusid, võttes arvesse kõiki meetmeid, mida kostjariik on võtnud ametiühinguvabaduse tagamiseks.

Distsiplinaarkaristused määrati kaebajatele tööajal streigis osalemise eest. Sekkumiste alusteks oli põhiseaduse artikli 33 lõige 5 ning erinevate liidumaade riigiteenistujate staatuse seaduste ja riigiteenistujate seaduste vastavad sätted. Föderaalne konstitutsioonikohtus oli järjekindlalt tõlgendanud põhiseadust nii, et see sätestab sellise streigikeelu kõikidele riigiteenistujatele. Seega oli vaidlusalune sekkumine ette nähtud seadusega. Riigiteenistujate streigi keelu eesmärk oli tagada stabiilse halduse säilimine, riigi ülesannete täitmine ning riigi ja selle institutsioonide nõuetekohane toimimine. Sellega seoses asus EIK seisukohale, et distsiplinaar meede aitas tagada ka koolisüsteemi toimimise ja ka õiguse haridusele (põhiseaduse artikkel 7 ning EIÖK protokoll nr 1 artikkel 2).

Kuigi streik oli ametiühingute tegevuse oluline osa, ei olnud see ametiühingute ja nende liikmete jaoks ainus vahend asjakohaste tööalaste huvide kaitsmiseks. Saksa ametnike ametiühingutele ja riigiteenistujatele endile olid antud erinevad õigused asjakohaste tööhuvide kaitseks. Riigiteenistujatel oli individuaalne põhiseaduslik õigus saada "piisavat ülalpidamist", mis oli muu hulgas proportsionaalne riigiteenistuja palgaastme ning üldise elatustaseme arenguga. See õigus oli eluaegne, sealhulgas pärast tegevteenistusest pensionile jäämist ja haiguse korral. Siseriiklik seadus andis neile ka õiguse eluaegsele tööle. EIK märkis, et Saksamaal oli riigiteenistuja staatus mitmel viisil soodsam kui lepinguline staatus nii õiguslikult kui ka sellest tulenevate materiaalsete tingimuste osas.

EIK rõhutas, et õigus haridusele, mis on inimõiguste edendamiseks hädavajalik, mängib demokraatlikus ühiskonnas olulist rolli. Alg- ja keskharidus on iga lapse isikliku arengu ja edasise edu jaoks ülioluline. Kuigi konventsioon ei määra ette, et kuidas haridust tuleb anda ja veel vähem ei määra see ette mingit konkreetset staatust õpetajatele, rõhutas EIK avaliku poliitika seisukohast tõhusa haridussüsteemi tohutut tähtsust, mis on suuteline lapsi õpetama ja harima.

EIK märkis, et streikimise keeld ei muutnud riigiteenistujate ametiühinguvabadust sisutuks ning kaebajate suhtes rakendatud distsiplinaarmed ei olnud karmid. Seetõttu järeldas EIK, et kaebajate vastu võetud meetmed ei ületanud kostjariigile antud kaalutlusruumi ja olid taotletavate oluliste legitiimsete eesmärkidega proportsionaalsed.

EIK ei tuvastanud artikkel 11 rikkumist.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)